

Івашина Т. М.

кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри слов'янської і романо-германської філології
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

КОНЦЕПТ КРИМ В УКРАЇНСЬКОМУ ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ ЧАСІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Крим як геопросторова й історико-політична реалія присутній в культурній свідомості українців ще з часів Раннього Середньовіччя. Він згадується у «Повісті минулих літ», «Слові про Ігорів похід».

Починаючи з появи у 1794 році «Енеїди» І. Котляревського, тема Криму у різних своїх варіаціях актуалізується в українській класичній і модерній літературі XIX і початку XX ст. (Тарас Шевченко, М. Старицький, М. Кропивницький, І. Карпенко-Карий, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, Я. Щоголів, М. Коцюбинський та ін.), радянської доби (П. Тичина, М. Зеров, М. Рильський, В. Сосюра, З. Тулуб, Ю. Яновський, П. Загребельний, О. Гончар), пострадянської і постмодерної доби (Оксана Забужко, Сергій Жадан та ін.). Український літературний дискурс Криму істотно збагачується тими митцями, життєтворчість яких була у той чи інший спосіб пов'язана з Кримським півостровом – від С. Руданського і Лесі Українки до кримських письменників і поетів найновішої доби.

У XX ст. виникнення і невпинне вдосконалення технологій звукозапису уможливило формування пісенного (початково і переважно російськомовного) дискурсу Криму («В парке Чаир...», «Я еду к морю» та ін.), хоча *власне український* Кримський пісенний дискурс виформовується лише з початком повномасштабного російського вторгнення в Україну.

Апріорі причини цього мають передусім екстралінгвістичний характер: рашистська навала у лютому 2022-го року загострила відчуття втрати Криму як особистої травми (*за скоєне біль не минув* [6] та ін.), а успішний наступ ЗСУ на півдні і звільнення Херсону восени цього ж року вселили надію на швидке повернення півострова в Україну (*Ми скоро поїдем в Херсон, а потім за ним.//Мам, я тобі обіцяю – це буде наш Крим!* [3]; *Зайдемо в Крим, візьмем своє, і наші нас ждуть!* [4] тощо).

Водночас формування українського пісенного дискурсу (далі – УПД) Криму саме як *україномовного* слід розглядати як один з найяскравіших проявів резистансу української нації, її духовного й культурного спротиву агресору.

Пісенний дискурс Криму періоду російсько-української війни мислиться нами як сукупність «тематично співвіднесених» пісенних текстів українських та україномовних авторів / виконавців, узятих в контексті конкретної геополітичної ситуації (а саме – окупації росією українського півострова) та їх інтерпретації.

Особливості осмислення теми анексії Криму в текстах УПД вказаного періоду, що визначаються сигніфікаторами *ВТРАТИТИ* та *ПОВЕРНУТИ*, *БІЛЬ*, *СПОГАД* і надають цьому дискурсивному утворенню *ностальгічного* характеру, контрастують з паралельно-контроверсивним російським пісенним дискурсом Криму, що ґрунтується на елементах ідеологічно заангажованого російського Кримського міфу («Крым наш», «крымская весна», «родная гавань»).

Формування УПД Криму відбувається навколо концепту КРИМ – просторової реалії і художнього образу, який має «вихід» у геополітичну, історичну, ціннісну площину, що лежать поза межами пісенних текстів як вербальної складової пісенного дискурсу. Водночас дане концептуальне утворення слід розглядати як структуротворчий компонент українського кримського пісенно-поетичного *міфу*, який перебуває ще лише на стадії формування (на противагу вже оформленому російському), і українського Кримського пісенного *тексту*, який лише очікує на свою актуалізацію.

З точки зору ієрархії концептів концепт КРИМ – так, як він репрезентується в УПД, – входить до складу концептуального утворення більш високого ступеня узагальнення – мегаконцепту УКРАЇНА: *Україна – це Крим, Сімферополь – це вдома!* [5]. Така підпорядкованість пояснюється не лише об'єктивним станом речей, але й ціннісними пріоритетами творців УПД Криму.

Об'єктивація концепту Крим як мисленневого відображення фрагменту реального світу відбувається в УПД за допомогою вербальних засобів, які можна згрупувати у декілька основних фреймів:

ОЙКОНІМНИЙ, який виформовують назви кримських міст і містечок: *Мій друже Залужний і прапорщик Йока, // Ми ще підіймемо в Джанкої вина!* [2]; *А пам'ятаєш в Криму Масандра // Полями виноградними розлилось вино // А Євпаторія Гурзуф і Ялта // А які спогади і шкода що то було давно* [4] та ін.;

ЛАНДШАФТНО-ПРИРОДНИЧИЙ, який об'єднує лексичні одиниці, що називають ландшафтні / ландшафтно-туристичні (гора *АЙ-ПЕТРІ*, *ПОЛЯНА КАЗОК*) та природно-кліматичні реалії Криму (головні

сигніфікатори *СОНЦЕ, МОРЕ, ПЛЯЖ, ПІСОК*; назви панівних вітрів; назви дерев та плодів – *МАГНОЛІЇ, ПЕРСИКИ, ЯБЛУКА*; назви типових представників фауни півострова – *ЧАЙКИ, РИБА* та ін.), на кшталт: *цей вітер віє з України, // (Він) винесе чужинців з цього краю, // Винесе, як із Ай Петрі вітер "бора"* [1];

ПЕРСОНАЛІЗОВАНИЙ, куди входять антропоніми на позначення представників українського і кримсько-татарського народу, правозахисників і активістів, життя і діяльність яких пов'язана з Кримом і які чинили громадянський опір російській окупації півострова – *ЕМІР УСЕЙН КУКУ, ЛАРИСА КИТАЙСЬКА* та ін.;

КУЛЬТУРНО-ПОБУТОВИЙ, домінуючим в якому є сигніфікатор *ВИНО*.

Таким чином, художній концепт *КРИМ*, що реконструюється на основі текстів УПД періоду російсько-української війни, на ментальному рівні відображає культурну специфіку сприйняття ситуації анексії Криму українською спільнотою і об'єктивується у пісенних текстах через широку палітру вербалізаторів/сигніфікаторів, які структуруються у низку фреймів.

Література:

1. Крихітка. Ялта. URL: <https://genius.com/Krykhitka-yalta-lyrics>
2. Луговий Л. Мій друже Залужний. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/4475032.html>
3. BARABANDA. Лист до мами. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/6460075.html>
4. BURLA. Крим. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/6483151.html>
5. Lely45. Потяг на Сімферополь. URL: <https://www.azlyrics.com/lyrics/lely45/1451529.html>
6. SPIV BRATIV. Повітряна тривога в Криму. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/3456121.html>